

Szakmai beszámoló az NKA 204188/00520 sz. pályázata teljesítéséről

URBS Várostarténeti Évkönyv XII. kötetének megjelentetése

Budapest Főváros Levéltára az MTA Történettudományi Bizottság Várostarténeti Albizottságával és az Urbs Magyar Várostarténeti Évkönyv szerkesztőségével együttműködve adja ki az URBS Magyar Várostarténeti Évkönyvet, amely első kötetének 2006. évi megjelenése óta a hazai és határon túli várostarténeti kutatások egyik legfontosabb fórumává vált. Az évkönyvek egyes számaiban jelennek meg a 2007 óta két évenként megrendezésre kerülő magyar várostarténeti konferencián elhangzott előadások alapján készült tanulmányok. A 2017-ben megjelent X-XI. kötet a 2015 novemberében *Városok és természeti erőforrások* címen megrendezett V. Magyar Várostarténeti Konferencia előadásainak egy részét tartalmazta, jelen kötet pedig az ásványkincsek városalakító hatásával és hasznosításával foglalkozó konferencia-előadások szerkesztett tanulmányait foglalja magába. A kiadvány külső megjelenésében – a múlt évben bevezetett gyakorlat szerint – pedig a jelzett témában megjelent tanulmányok tematikájához (bányászat, bányavárosok) igazodik. Az ásványkincsek városalakító hatásait bemutató és elemző írások mellé két szlovák történész egy-egy bányásztörténeti cikkét válogattuk be. A „bányászati blokk” kiegészül a Közlemények és a Műhely rovattal, a Kárpát-medencei várostarténet 2014. és 2015. évi bibliográfiájával, és a friss hazai és külföldi várostarténeti termést elemző recenziókkal.

Az Urbs XII. száma szomorú kötelezettségnek tett eleget: e számban búcsúztunk Bácskai Verától (1930–2018), a magyar társadalom- és várostarténet-írás iskolateremtő személyiségétől Gyáni Gábor nekrológiájával.

A bányavárosok vizsgálata nem egyszerű kutatási terület, hiszen e városok speciális adottságai miatt az elemzéseket elvégző történésznek nem csupán a más városokban megismert ismeretekkel kell rendelkeznie. A bányaművelés technikai hátterét, a nemzetközi piac rezdüléseit épp úgy meg kell tanulni ezekhez a vizsgálatokhoz, mint a gazdaságtörténetben használt módszertant. A környezeti tényezőkre épülő városok, települések létét döntően határozták meg a nyersanyagforrások. Ezek a tényezők járultak hozzá a települések felemelkedéséhez és virágzásához éppen úgy, mint lehanyatlásukhoz. Az ércbányák kimerülése, a gazdaságföldrajzi szituáció megváltozása vagy a nemzetközi gazdasági trendek fordulata romba dönthetett egykor virágzó, gazdag polgárokkal, művelt polgársággal, vagy jóllétben élő munkássággal rendelkező nagyvárosokat. E változások olyan mértékű társadalomtörténeti változásokat indukáltak, amelyek közül többet a középgeneráció tagjai saját szemükkel is követhettek a szocialista Magyarország felbomlásának és az egykori ipari centrumok megszűnésének időszakában. Ezek a társadalmi változások igen kifinomult társadalomtörténeti módszereket tesznek szükségessé, sőt, a 20. század ipari városainak vizsgálatakor a történészeknek a szociológia eszköztárával is rendelkezniük kellene. Ezeknek az elvárásoknak kellett megfelelniük az itt közölt tanulmányok szerzőinek is.

A „bányászati blokk” 9 tanulmányt foglal magába, a középkortól a szocialista időszakig tartó intervallumban. Három tanulmány az alsó-magyarországi bányavárosok – kettő kiemelten Kőrmöcbánya – középkori történetére koncentrál, azok kiváltságait, adókötelezettségeit és öngazgatását veszi számba. Mátyás-Rausch Petra tanulmányában a Liptó vármegyei nemesércbányászat történelmét feldolgozó nagyobb kutatási projekt első eredményeit foglalja össze. Glück László írása a középkori Máramaros megye területén működött sóbányákat, a sógazdálkodást, sókereskedelmet és azok társadalomra gyakorolt hatását elemezte. Pilkhoffer Mónika a pécsi szénmedencében a modern bányászatot megteremtő Dunagőzhajózási Társaság tevékenységéhez kapcsolódóan igyekszik bemutatni a bányászatnak a város fejlődésére, és azon belül elsősorban a város szerkezetére és városképére gyakorolt hatását. Nagy Péter az Ózd környéki bányatelepek történelmét tekinti át, Demeter Csanád pedig azt vizsgálja, hogy az 1960-as évektől kibontakozó nagymértékű szocialista urbanizáció hogyan alakította át a székelyföldi települések arculatát, ami során olyan települések válhattak városokká, amelyek azelőtt nem rendelkeztek urbanizációs feltételekkel.

Végül két-két tanulmány került be a Közlemények, illetve a Műhely rovatba. Ezek közül Csáki Tamás írását emelném ki, amely a budapesti zsidóság történetének alig ismert területét, a temetkezés ügyét vizsgálja.

Összességében elmondható, hogy az évkönyv mind időben, mind térben a magyar és Kárpát-medencei várostörténet-írás széles spektrumát mutatja be.

Az évkönyv megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap mellett a Magyar Bányászati Szövetség is támogatásra méltónak ítélte: a támogatási összeg a nyomdai előkészítő munkák egy részét fedezte. Az NKA pályázati támogatást a nyomdaköltségre fordítottuk.

Urbs Magyar Várostörténeti évkönyv X–XI. (2015–2016) szakmai és nyomdai paraméterei:

Kiadó: Budapest Főváros Levéltára

Felelős kiadó: Kenyeres István

Kiadás éve: Budapest, 2017

Formátum: B5 165 x 238 mm

Terjedelem: 448 oldal

Papír: Belív: 80 g/m² ofszet

Borító: 300 g/m² matt műnyomó/egyoldalon matt fólia

Színek: Belív 1+1

Borító: 4+0

Példányszám: 500 db

Kötés módja: cérnafűzött broszúra

A pályázati beszámoló megtekinthető:

<http://hungaricana.hu/hu/nka-palyazati-beszamolok/>

<http://bparchiv.hu/statikus/palyazati-beszamolok>

Budapest, 2018. szeptember 13.

Fazekasné dr. Toma Katalin

Fazekasné dr. Toma Katalin
főosztályvezető-helyettes

